

Odebírání vzorků DNA, nakládání s nimi a následná identifikace osob

Mgr. Hana Veselá

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

Obsah:

ODBĚR VZORKŮ DNA OBECNĚ	2
ČESKÁ REPUBLIKA	2
PRÁVNÍ ÚPRAVA VE VYBRANÝCH ZEMÍCH	7
NĚMECKO	7
POLSKO	8
RAKOUSKO	9
SLOVENSKO	11
VELKÁ BRITÁNIE	12
SEZNAM PRAMENŮ:.....	15

Odběr vzorků DNA obecně

Zákonodárství dvaceti evropských zemí poskytuje právní rámec pro odebrání vzorků deoxyribonukleové kyseliny a jejich uchovávání v národních databázích, jmenovitě Rakousko, Belgie, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Maďarsko, Irsko, Itálie, Litva, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Polsko, Španělsko, Švédsko a Švýcarsko. Mezi tyto státy patří také Česká republika.

Odběr vzorků DNA je upraven v řadě států v zásadě obdobně, liší se pouze terminologie. Pojem „genetický profil“ je poměrně nový, státy se starší právní úpravou (např. Velká Británie) používají pojem „vzorek DNA“, jinde se používá pojem „genetická informace“, „DNA profil“ nebo „identifikační kód“ (Rakousko, Německo). Pojem „vzorek“ nebo „informace o výsledcích analýzy deoxyribonukleové kyseliny“ najdeme v polském zákoně.

Ve smlouvě mezi Belgií, Německem, Španělskem, Francií, Lucemburskem, Nizozemím a Rakouskem o prohloubení mezinárodní spolupráce, zejména v boji s terorismem, mezinárodní kriminalitou a nezákonnou migrací je dále v rámci mezistátní policejní spolupráce obsažena úprava společné databáze všech smluvních států, která by zajišťovala výměnu souborů, obsahující genetické profily a daktyloskopické otisky.

Česká republika**Osoby, kterým lze vzorek DNA odebrat**

Nový zákon o policii, publikovaný pod č. 273/2008 Sb., dává policistům oprávnění zjistit totožnost osob vyjmenovaných v § 63 odstavci 2 a v § 65 odstavci 1 odebráním biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení. Takovou osobou může být i

cizí státní příslušník. V případě, že osoba klade odpor, je policii nově dáno oprávnění odpor překonat. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu. Dle trestního řádu překonání odporu má předcházet tzv. marná výzva. (Oproti tomu původní úprava umožňovala za odmítnutí podrobení se tomuto úkonu pouze uložení pořádkové pokuty do 50 000,- Kč a odpovědnost z případného přestupku dle § 46 přestupkového zákona s možností uložení pokuty až do výše 30 000,- Kč. Tato úprava se však neosvědčila.)

Vlastní odběr vzorku DNA

DNA lze získat z prakticky jakékoli tělní tkáně, přičemž platí, že DNA, kterou získáme ze stěru ústní dutiny bude po informační stránce shodná s DNA získanou z krve či vlasového kořínku.

Při odběru biologického materiálu se postupuje neinvazivně – tj. bukálním stěrem. Vlastní odběr se provádí standardní odběrovou soupravou (sterilním tamponem) ze sliznice dutiny ústní, přičemž není potřeba osobě otvírat ústa, postačí odchlípnutí dolního rtu a jeho setření z vnitřní strany sterilním tamponem. Předchozí souhlas státního zástupce trestní řád vyžaduje pouze pro překonání odporu podezřelého.

Odběrem DNA není integrita osoby nijak ohrožena ani poškozena. Na požádání orgánu činného v trestním řízení dle § 114 odstavce 2 trestního řádu může odběr i bez souhlasu podezřelého nebo obviněného provést lékař nebo odborný zdravotnický pracovník.

Analýza odebraných vzorků DNA

Bukálním stěrem jsou získávány molekuly deoxyribonukleové kyseliny (DNA) v buněčném jádru (chromozomech), které je u každého jedince s výjimkou jednovaječných dvojčat jedinečné a neopakovatelné. Metoda, kterou policie k následné analýze DNA používá (standardní analýza jaderné DNA), nevede k žádným dalším výsledkům vyjma alfanumerického kódu, z něhož lze zjistit pohlaví (průkaz X nebo Y chromozomu). Je možné takto osobu pomocí kódu identifikovat, nikoliv však zjistit další informace, jako charakterové vlastnosti, dědičné předpoklady pro choroby apod.

K individuální identifikaci osoby dochází porovnáním vzorku DNA s kriminalistickými stopami. Takto lze identifikovat osobu, jejíž biologický materiál byl nalezen na místě činu nebo neznámou mrtvolu. Pomocí genetické analýzy lze tedy odhalit pachatele několik let starých zločinů.

Nutno však podotknout, že ze stop DNA, jakmile vyschnou, se nedá poznat jejich stáří, a osoba, jejíž DNA se našla na místě činu, samozřejmě nemusí být vždy pachatelem trestného činu. Dále je také možné si DNA na několik hodin „změnit“, například, pokud se jedná o vzorek ze slin. Ke změně DNA také dochází po transplantaci kostní dřeně, a to konkrétně u genetického profilu získaného ze vzorku z krevního obrazu.

Kromě standardní analýzy jaderné DNA se provádí speciální analýza Y chromozomu a mitochondriální DNA. Ani tyto dvě metody však individuální identifikaci neumožňují a provádí se jen jako doplňkové.

Genetický profil

Analýzou získaných biologických vzorků se tedy nezískává informace o čisté DNA, ale pouze o tzv. genetickém profilu, tj. o unikátní řadě čísel a písmen. Tato informace umožňuje jednoznačně identifikovat osobu a určit její pohlaví. Žádnou jinou informaci z tohoto profilu získat nelze. Genetický profil se s ohledem na věk osoby nikdy nemění, ledaže by došlo k transfuzi krve či transplantaci kostní dřeně.

Pojem genetický profil není žádným českým zákonem definován. Metoda odběru vzorků DNA rovněž není zákonně upravena. Stejně tak chybí zákonná úprava národní databáze.

Nutno podotknout, že technické vybavení k tomu, aby bylo lze další informace z DNA získat, je dosti nákladné a získávání těchto informací velice náročné. Policie ČR uvádí, že taková zařízení nevlastní, a ani na ně nemá prostředky.

Právní základ databáze DNA

Národní databáze DNA u nás vznikla v roce 2002 na základě Závazného pokynu policejního prezidenta č. 88/2002, k naplňování, provozování a využívání Národní databáze DNA a obsahuje kolem 40 000 genetických profilů.

Právní základ Národní databáze DNA poskytuje zákon o policii a trestní řád. Jak již bylo řečeno, samotná databáze DNA však zákonem upravena není a ani není pod žádným subjektem registrována tak, jak to vyžaduje zákon o ochraně osobních údajů (viz níže). Závazný pokyn policejního prezidenta slouží pouze „pro vnitřní potřebu“ a širší veřejnosti ani osobám ve výkonu trestu znám není.

Obsah databáze DNA

Obsah národní databáze DNA tvoří:

- a) genetické profily získané na místech dosud neobjasněných trestných činů a osob, které byly odsouzeny pro spáchání zvláště závažných trestných činů nebo proti nim bylo pro tyto trestné činy vedeno trestní stíhání,
- b) genetické profily osob obviněných ze spáchání trestného činu a nalezených osob, po kterých bylo vyhlášeno pátrání a které nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu,
- c) genetické profily mrtvol, kosterních nálezů a zbytků lidských těl neznámé totožnosti.

Policie ČR uvádí, že genetické profily podezřelých ani poškozených osob součástí databáze nejsou.

Biologický materiál je odebírán ve všech služebnách policie, avšak k přečtení genetického profilu a následným expertízám je určen Kriminologický ústav v Praze (KUP), konkrétně jeho zvl. oddělení genetických expertiz. Genetické profily ve formě alfanumerického kódu jsou uchovávány v části národní databáze, která se nazývá CODIS (Combined DNA Index System). Jde o software, který byl vyvinut v USA a je poskytován FBI státním institucím po celém světě, čímž je zaručen standardní provoz a jednotná správa dat. CODIS používá skoro 40 států.

Policie ČR uvádí, že do systému databáze může vstupovat jen omezený počet vyškolených policistů a veškerá jejich činnost v databázi je monitorována. Vymazat vložený genetický profil je oprávněn pouze certifikovaný pracovník KUP a i tato činnost je zaznamenána. V okamžiku zproštění obvinění osoby obdrží ústav cestou orgánů činných v trestním řízení požadavek na likvidaci genetického profilu z databáze, a ta je následně provedena.¹

Další možnosti využití genetického profilu

Genetických profilů, které jsou se souhlasem daných osob ukládány do mezinárodních databází, se využívá mimo oblast práva například v rámci výzkumu původu lidských populací. Existují také veřejně přístupné databáze, v nichž lze pomocí číselných hodnot Y haplotypu² dané

¹ Lze tak učinit například hypochloridem sodným, „savem“.

² Haplotyp neboli haploidní genotyp je kombinace konkrétních forem genů odkazující na různá místa genetických sekvencí, přičemž celá tato kombinace se přenáší společně. Haplotyp může představovat sadu dvou a více míst v závislosti na počtu rekombinací, které se vyskytly v rámci dané sady.

osoby vyhledávat nositele shodných nebo blízce příbuzných genetických profilů, např. za účelem nalezení svých vzdálených příbuzných – např. nezisková organizace Sorenson Molecular Genealogy Foundation se 17 000 záznamy, databáze Family Tree DNA obsahující 29 000 záznamů nebo Y Base: Genealogy by numbers s 9 000 záznamy. V České republice takto již od roku 2001 funguje společnost Genomac International, specializující se na genové testování.

Genetický profil podle zákona o osobních údajích

Genetický profil je osobním údajem dle § 4 zákona o ochraně osobních údajů 101/2000 Sb. Na nakládání a shromažďování genetických profilů se vztahuje úprava tohoto zákona. Na vedení databáze se tedy vztahuje oznamovací povinnost dle § 16 zákona o ochraně osobních údajů. Výjimku z oznamovací povinnosti zákon připouští, pokud se v databázi shromažďují osobní údaje, jejichž ukládání správci databáze ukládá zvláštní zákon nebo je takových osobních údajů třeba k uplatnění práv a povinností vyplývajících ze zvláštního zákona. Národní databáze DNA však pod žádným subjektem registrována není.

Právní úprava ve vybraných zemích

Německo

Odběr vzorků DNA

Odběry DNA vzorků a uchovávání DNA profilů upravuje speciální zákon o zjišťování DNA identity. Shromažďování DNA údajů je také upraveno zákonem o spolkovém úřadu vyšetřování.

Osoby, kterým lze vzorek DNA odebrat

Povinnost strpět odběr vzorku DNA zákon připouští pouze z důvodu zjištění identity pro účely trestního řízení. Povinnost se vztahuje na osoby obviněné ze spáchání závažného trestného činu. Zákon obsahuje jejich taxativní výčet – jedná se celkem o 41 trestných činů (např. delikt proti sexuálnímu sebeurčení, nebezpečné ublížení na zdraví, mimořádně závažná krádež nebo vydírání). Dále se povinnost vztahuje i na osoby, které byly pravomocně odsouzeny za spáchání některého z uvedených trestných činů a záznam o těchto činech nebyl dosud vymazán z rejstříku trestů.

Uvedeným osobám mohou být odebrány tělní buňky, které jsou prozkoumány za účelem zjištění genetického profilu. K odběru může dojít pouze pokud z důvodu typu nebo způsobu vykonání daného činu, vzhledem k osobnosti obviněného nebo k jiným poznatkům se lze domnívat, že se proti němu v budoucnosti povede další trestní řízení v souvislosti s některými z uvedených trestných činů.

Analýza DNA

DNA analýzu lze provést pouze na základě písemného soudního příkazu, ve kterém je označen odborník, který analýzu provede.

Odebrané vzorky mohou být použity pouze pro analýzu DNA, jejímž výsledkem je zjištění genetického profilu, který slouží k identifikaci osoby na základě číselného kódu a k určení pohlaví. Vzorky musí být neprodleně zničeny, jakmile již nejsou pro tyto účely zapotřebí.

Samotnou DNA analýzu provádějí instituty forezních věd, které mají úzké vazby na orgány trestního vyšetřování. Taková pracoviště působí při zemských úřadech vyšetřování i při spolkovém úřadu vyšetřování. Tyto forezní laboratoře své analýzy vykonávají nezávisle na orgánech vyšetřování.

DNA analýza je prováděna také řadou univerzitních institutů soudního lékařství a několika soukromými laboratořemi, které narozdíl od forezních institutů mohou být činné rovněž v občanskoprávních věcech, jako např. zjišťování otcovství. Soukromé laboratoře pracují téměř výhradně na zjišťování otcovství, nicméně od té doby, co byla zřízena DNA databáze, nabízejí rovněž analýzy vzorků pro účely této databáze.

Databáze DNA

Shromažďování DNA-identifikačních vzorců se provádí u osob odsouzených za vyjmenované trestné činy, jež doposud nebyly vymazány z trestního rejstříku, u podezřelých a u neznámých vzorků. Shromažďování má na starosti Spolkový úřad vyšetřování, který vede DNA databázi. Získané DNA-identifikační vzorce (tj. genetické profily) jsou následně zpracovávány a používány v souladu se zákonem o spolkovém úřadu vyšetřování. Údaje mohou být poskytnuty pouze pro účely trestního řízení, ochrany před nebezpečím a z důvodu mezinárodní právní pomoci.

Polsko

Odběr vzorků DNA

Jak odběr DNA vzorků, tak vedení databáze DNA, je v Polsku v zásadě upraveno jediným právním předpisem, a to zákonem o policii.

Osoby, kterým lze vzorek DNA odebrat

Dle zákona o policii je možné odebírat vzorky DNA osobám obžalovaným ze závažných trestných činů a z majetkových trestných činů, osobám u nichž nelze jednoznačně prokázat totožnost, případně pokud odmítají svou totožnost sdělit a u osob zemřelých bez určení totožnosti. Vzorky DNA se uchovávají také ze stop zanechaných neznámým pachatelem na místě spáchání trestného činu.

Vlastní odběr vzorků DNA

Samotné vzorky se získávají odběrem stěrů z vnitřní strany tváří, odběrem krve, odběrem vlasů s kořínky, popř. odběrem dalších tkání.

Databáze DNA

Za vedení databáze DNA je na základě Zákona o policii zodpovědná policie, respektive její vrchní velitel. Databáze musí být vedena v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů. V databázi se uchovávají vzorky DNA u shora uvedených osob a ze stop z trestných činů spáchaných neznámými pachateli. U vzorků, pocházejících od osob obžalovaných ze závažných trestných činů nebo z majetkových trestných činů se dále uvádí jméno, popřípadě pseudonymy, příjmení a příjmení rodičů, datum a měsíc narození, doklady totožnosti, evidenční číslo PESEL (elektronický systém evidence obyvatelstva), státní občanství a pohlaví.

Informace, pod které spadají také vzorky DNA, se do databáze zařazují na základě nařízení příslušného orgánu činného v trestním řízení nebo samotné policie. Informace, včetně vzorků DNA, shromažďované v databázi DNA, se bezplatně poskytují orgánům činným v trestním řízení a policii. Vzorky DNA se v databázi shromažďují na dobu dvaceti let a používají se k řešení trestných činů a dále k identifikaci zadržených osob nebo mrtvol. U osob odsouzených za zvláště závažné trestné činy (např. vraždy) se vzorky mohou přechovávat až po dobu 35 let.

O zničení vzorků rozhoduje zvláštní komise jmenovaná vrchním velitelem policie a pořizuje se o tom protokol.

Rakousko

Odběr vzorků DNA

Odběr DNA vzorků a shromažďování DNA informací upravuje v Rakousku Zákon o policii.

Osoby, kterým lze vzorek DNA odebrat

DNA lze odebrat osobám:

- 1) podezřelým ze spáchání nebezpečného útoku a u kterých lze s ohledem na takový čin nebo osobnost podezřelého očekávat, že taková osoba při spáchání dalšího nebezpečného útoku zanechá stopy, které by mohly umožnit její opětovné rozpoznání na základě zjištěné genetické informace,
- 2) osobám odsouzeným za některý ze závažných trestných činů (např. trestné činy proti životu a zdraví, sexuální zneužívání, loupež, krádež, žhářství, vydírání, drogové a jiné závažné trestné činy),

3) osobám, které nejsou podezřelé ze spáchání nebezpečného útoku, pokud je to potřeba k objasnění okolností určitého nebezpečného útoku a tyto osoby po sobě zanechaly stopy.

Odebrat vzorky DNA u osob ad 3) je možné pouze pokud je to nezbytné pro analýzu již existujících DNA stop. Takto analyzovány mohou být i biologické vzorky z místa činu, pokud policie nemůže během vyšetřování nalézt žádné podezřelé osoby.

Zákon dále připouští odebírat a za účelem zjištění totožnosti a identifikace analyzovat vzorky, odebrané z těl sebevrahů, obětí násilných trestných činů a neznámých mrtvol.

Policie je povinna smluvně zajistit, aby osoba, která provádí analýzu DNA, prozkoumala pouze ty části DNA, které umožní identifikaci příslušné osoby.

Databáze DNA

Rakouská národní DNA databáze je po Velké Británii a Nizozemí třetí největší databází v Evropě. Právní základ její činnosti tvoří zákon o policii. Tento zákon však pojem databáze DNA neužívá, ani v něm není vysvětleno, jak tato databáze působí.

Databáze je vedena Spolkovým ministerstvem vnitra. Analýzu DNA vykonává Rakouská centrální DNA laboratoř, která funguje v rámci Institutu právního lékařství při Lékařské univerzitě v Innsbrucku.

Analýza DNA

Rakouská centrální DNA laboratoř nedostává osobní data, ale pouze dva anonymizované ústní výtěry od každé osoby. Identita je chráněna prostřednictvím čárových kódů.

Ministerstvu vnitra se neposílá žádný biologický materiál, ale pouze osobní záznamy, informace získané z vyšetření za účelem zjištění DNA identity a čárové kódy chránící identitu. Genetické profily jsou ministerstvu posílány z laboratoře za použití těchto čárových kódů. Následné porovnání údajů provádí ministerstvo. V tomto ohledu je zajištěno naprosté oddělení biologického materiálu obsahujícího DNA (Rakouská centrální DNA laboratoř) a osobních záznamů (ministerstvo vnitra).

V případě nalezení odpovídajícího DNA profilu se provádí analýza druhého ústního výtěru podezřelého, který je mezitím uložen, aby se tento výsledek potvrdil. V případě, že i druhý vzorek odpovídá, pak je tato informace předána odpovědnému policejnímu oddělení a následně trestnímu soudu.

Slovensko

Odběr vzorků DNA

Zákon 171/1993 Z.z. o policajnom zbore obsahuje oprávnění snímat identifikační znaky. Policisté mohou u vyjmenovaných osob *odobrat daktyloskopické odtlačky, zisťovať telesné znaky, vykonať meranie tela, vyhotoviť obrazové, zvukové a obdobné záznamy a odobrat vzorky biologických materiálův*. Toto ustanovení dopadá také na cizince, kteří se na území Slovenské republiky neoprávněně zdržují nebo proti nim bylo zahájeno řízení o vyhoštění. Odběr vzorků biologických materiálů z intimních částí těla lze vykonat jen na základě písemné žádosti příslušníka policie odborně způsobilým zdravotním pracovníkem. Odběr biologického materiálu je třeba vykonat způsobem, který nesmí ohrozit zdraví osoby. Podle trestního řádu lze na komkoliv, je-li to potřeba k zajištění důkazu, vykonat tělesnou prohlídku. Tuto prohlídku provádí lékař nebo osoba stejného pohlaví. Kdokoliv je povinen ze shora uvedeného důvodu strpět odběr biologického materiálu. Odebrat biologický materiál, který není spojený se zásahem do tělesné integrity, může uskutečnit sama tato osoba nebo s jejím souhlasem orgán činný v trestním řízení. Pokud osoba nevyhoví, lze jí uložit pořádkovou pokutu.

Podmínky odebírání vzorků na analýzu DNA, včetně zřízení slovenské národní databáze a zpracovávání údajů z databáze upravuje zvláštní zákon, kterým je zákon č. 417/2002 Z.z. o používání analýzy deoxyribonukleovej kyseliny na identifikáciu osôb.

Osoby, kterým lze vzorek DNA odebrat

Dle zákona č. 417/2002 Z.z. o používání analýzy deoxyribonukleovej kyseliny na identifikáciu osôb lze vzorek DNA odebrat osobám, kterým tuto povinnost stanoví trestní řád v souvislosti s identifikací osoby pro účely trestního řízení, pátráním po nezvěstných osobách a s identifikací osob neznámé totožnosti, dále osobám ve výkonu trestu odnětí svobody a biologickým rodičům, dětem a jiným příbuzným nezvěstné osoby, po níž se vede pátrání. Zatímco u posledně zmíněných lze vzorky odebrat jen s jejich předcházejícím souhlasem, který musí být písemný, osoby ve výkonu trestu odnětí svobody jsou povinny odebrání vzorku DNA strpět.

Vlastní odběr vzorku DNA

Odebrat biologický materiál, který není spojený se zásahem do tělesné integrity, může sama tato osoba za přítomnosti příslušníka policie nebo orgánu činného v trestním řízení nebo

s jejím souhlasem příslušník policejního sboru, příslušník Železniční policie nebo orgán činný v trestním řízení. Metody odběru byly uvedeny výše.

Analýza odebraných vzorků DNA

Analýzu DNA vykonává Ministerstvo vnitra prostřednictvím pověřeného útvaru, případně jiná fyzická nebo právnická osoba, která je oprávněná ke znalecké činnosti. Analýzou DNA se dle zvláštního zákona rozumí proces analýzy vzorku biologického materiálu, pocházejícího z lidského těla, metodou molekulární biologie a genetiky vykonávaný z nekódujících úseků molekuly deoxyribonukleové kyseliny neobsahující informace o specifických dědičných vlastnostech.

Osoba, která provádí analýzu, je ze zákona povinna vzorky chránit před odcizením, ztrátou, poškozením nebo zničením.

Databáze DNA

Databáze vzorků DNA byla zřízena na základě zákona č. 417/2002 Z.z. o používání analýzy deoxyribonukleové kyseliny na identifikaci osob a spravuje ji policejní sbor. Databáze obsahuje profily deoxyribonukleové kyseliny (genetické profily), tj. výsledky analýzy DNA ve formě alfanumerického kódu. Kromě samotných genetických profilů jsou v databázi následující údaje: jméno a příjmení osoby, které byl genetický profil zjištěn, datum a místo narození, rodné číslo a u cizinců číslo pasu, adresa pobytu, státní příslušnost a jiné údaje charakterizující osobu, a dále údaje o trestném činu nebo pátrání, v souvislosti s nímž byl genetický profil zjištěn. Databáze je součástí informačního systému policejního sboru.

Pokud vyjde najevo, že osoba proti níž se řízení vede, je nevinná, její genetický profil je z databáze odstraněn. Právnická nebo fyzická osoba, která vykonala analýzu, je povinna vzorky zničit do sedmi dnů od doručení policejního oznámení o likvidaci.

Velká Británie

Odběr vzorků DNA

Problematika DNA je upravena řadou zákonů, z nichž zdaleka ne všechny se týkají trestné činnosti. V oblasti trestního práva je odebírání vzorků DNA upraveno souběžně s odebíráním daktyloskopických otisků.

První použití DNA v praxi uzákonil v roce 1984 Zákon o policii a důkazech z trestné činnosti, Police and Criminal Evidence Act (PACE).

Osoby, kterým lze vzorek DNA odebrat

Dle PACE může policista, který má přinejmenším hodnost policejního důstojníka, odebrat vzorek z neintimních částí těla (myšleno i vzorek DNA) osobě, která byla zadržena policií nebo je ve vazbě na základě rozhodnutí příslušného soudu, a to i bez souhlasu dané osoby. Až do roku 2001 měla policie povinnost vzorky pořízené od osob, proti kterým bylo stíhání zastaveno nebo přerušeno, případně kteří byli uznáni nevinnými, zničit.

V roce 2001 byl stávající zákon doplněn zákonem o policii a trestním soudnictví, který odložil povinnost zničit vzorky od výše uvedených osob do doby, kdy ještě bude možné vzorky právně použít.

Další rozšíření odběru vzorků DNA

Zákon o trestním soudnictví z roku 2003, Criminal Justice Act, doplnil PACE v tom smyslu, že policisté mohou odebírat vzorky DNA komukoliv, kdo byl zatčen bezprostředně po spáchání trestného činu a zadržen na policejní stanici. Od roku 2003 je odebírání vzorků DNA pachatelům běžnou praxí.

Dle zákona o lidských tkáních, Human Tissue Act, s působností i pro území Skotska a Severního Irsku, výsledků analýzy DNA lze užít jen je-li pro to zvláštní důvod, a to pouze k zákonným účelům. Jedním z nich je i zabránění nebo odhalení zločinu.

Jedna z nejnovějších úprav je obsažena v protiteroristickém zákoně z roku 2008, podle nějž nejsou vzorky a profily DNA předmětem zákonných omezení. Vzorkem DNA se dle tohoto zákona rozumí materiál pocházející z lidského těla a profilem DNA informace z vzorku DNA získaná.

Databáze DNA

Na základě PACE byla v roce 1995 zřízena Databáze DNA v Anglii a Walesu, do které byla vkládána DNA obžalovaných nebo již odsouzených osob. Samotný PACE však pojem databáze neužívá ani nevysvětluje, kdo databázi provozuje a k čemu slouží.

Tato databáze je první databází DNA vůbec a během své existence prošla několika změnami. Dnes funguje jako Národní databáze DNA pro celou Velkou Británii. Od roku 1997 je s britskou databází propojena Skotská databáze DNA a od roku 2005 také Irská Databáze DNA. Britská databáze National DNA Database Service je dále spolu s americkou CODIS

největší databázi na světě. 5,2 % obyvatel Velké Británie má v databázi záznam a koncem roku 2005 se zde nacházelo přes 3,4 milionu DNA profilů.

Databázi spravuje National Policing Improvement Agency (NPIA), konkrétně Home Office Forensics Science and Pathology Unit.

Analýza DNA

Vzorky se získávají ze stop zanechaných na místě činu nebo bukalním stěrem. V tomto stadiu však vzorek může být kontaminovaný například jídlem v případě ústního stěru, nebo nejrůznější předměty z místa činu, a tyto mohou ovlivnit kvalitu genetického profilu.

DNA je proto následně extrahována se vzorku získaného stěrem za pomoci série chemikálií. V tomto stadiu jsou odstraněny nejvíce kontaminující látky a výsledkem je relativně čistý vzorek DNA.

Účelem analýzy DNA je dosáhnout *úplného profilu*, jedinečného nedotčeného duplikátu DNA z jedné buňky. Nicméně, DNA je často degradovaná a fragmentovaná, zvláště pokud vzorky pocházejí z místa činu, kde může například teplota způsobit jejich zničení.

Z fragmentovaného vzorku je možno ještě dosáhnout plného profilu, pokud adekvátní DNA projde dalším stupněm procesu analýzy. Z tohoto důvodu je třeba změřit množství DNA nebo určit stanovené množství. Příliš mnoho DNA může naopak „zahltit“ identifikační přístroje a výsledná analýza finálního profilu není přesná.

Po extrakci DNA následují série filtrování, jejichž výsledkem je mnohobarevný čárový kód, který lze analyzovat skrze speciální software. Potom je provedena kontrola, zda profil splňuje standardy, stanovené správcem Národní databáze DNA. Software nakonec digitalizuje čárový kód do posloupnosti čísel, a takto je uložen do Národní databáze DNA.

Genetický profil zůstává bez časového omezení uložen v Národní databázi DNA, kde je srovnáván s nově uloženými profily za účelem zjištění shody.

Seznam pramenů:

Zákon o policii, č. 273/2008 Sb.

Trestní řád, č. 141/1961 Sb.

Zákon o ochraně osobních údajů, č. 11/2000 Sb.

Zákon o policajnom zbore, č. 171/1993 Z.z.

Trestní poriadok, č. 301/2005 Z. z.

Zákon o používání analýzy deoxyribonukleovej kyseliny na identifikáciu osôb, č. 417/2002 Z.z.

Police and Criminal Evidence Act 1984 (c. 60) (PACE) (Zákon o policii a důkazech z trestné činnosti)

Criminal Justice and Police Act 2001 (c. 16) (Zákon o policii a trestním soudnictví)

Criminal Justice Act 2003 (c. 44) (Zákon o trestním soudnictví)

Counter-Terrorism Act 2008 (c. 28) (Protiteroristický zákon)

Human Tissue Act 2003 (c. 30) (Zákon o lidských tkáních)

Sicherheitspolizeigesetz BGI. Nr. 566/1991 (Zákon o policii)

Bundeskriminalamtgesetz BKAG 1650 (Zákonem o spolkovém úřadu vyšetřování)

DNA-Identitätsfeststellungsgesetz DNA-IFG 1998 (Zákon o zjišťování DNA identity)

Strafprozesordnung StPO 1987

Ustawa z dnia 06 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz. U. Nr 30

Řebřina, J.: Odběr a uchovávání DNA identifikačních údajů v Evropě a v USA, práce Parlamentního institutu, 2003, in: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=20873>

Vantuch, P.: Nové možnosti odběru DNA, in: Právní rádce 2006,

http://pravnicaradce.ihned.cz/c4-10078260-18785870-F00000_d-nove-moznosti-odberu-dna

Další zdroje:

<http://www.reflex.cz/Clanek32461.html>

<http://www.policie.cz/clanek/policie-cr-nezneuziva-dna.aspx>

<http://www.policie.cz/clanek/prirodovedne-zkoumani-892081.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>

<http://www.genomac.cz/cz/showpage.php?name=about>

<http://www.smgf.org/>

<http://www.ysearch.org/>

<http://www.ybase.org/>

<http://www.minv.sk/?keupz>

<http://www.homeoffice.gov.uk/science-research/using-science/dna-database/>

<http://www.npia.police.uk/en/8934.htm>

<http://www.gerichtsmedizin.at/dnazentrallabor.html>